

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
САМАРҚАНД ДАВЛАТ ЧЕТ ТИЛЛАР ИНСТИТУТИ
ИНГЛИЗ ТИЛИ ЛЕКSIKA ВА СТИЛИСТИКАСИ
КАФЕДРАСИ**

**ЁШ ФИЛОЛОГЛАРНИНГ
ИЖОДИЙ ИЗЛАНИШЛАРИ**
(илмий мақолалар тўплами)

САМАРҚАНД-2014

“A dark-horse candidate” iborasini ko’rib chiqamiz. Iboraning kelib chiqishi ot poygalariga borib taqaladi. Uning ma’nosi hech kim kutmagan va bilmagan otning poygada g’olib chiqishidir. Bu ibora ko’pincha siyosatda qo’llaniladi. Unda tanikli bo’lmagan siyosatchi saylovlarda g’olib kelishini anglatadi. Tarixda birinchi shunday shaxs bu Amerika siyosatchisi Jeyms K.Polk bo’lgan. U saylovlarda kutilmaganda g’oliblikni qo’lga kiritgan. Bu ibora o’zbek tilidagi “kichkina demang bizni, ko’tarib uramiz sizni” maqoliga mos keladi.

Keling endi siz bilan “do not change horses in midstream” iborasini ko’rib chiqamiz. Bu iborani Avraam Linkoln 1864-yilda nutqida qo’llagan. Bu ibora siyosatda davlat boshlig’ini urush yoki og’ir sharoitda o’zgartirmaslik ma’nosida qo’llaniladi. Bu iboraning umumiy ma’nosi boshlangan ishni yarmida o’zgartirmang ma’nosida qo’llaniladi. Misol: *I am already baking a cherry pie. I can not bake an apple pie. It is too late to change horses in the middle of the stream.*

Albatta, bunday qiziqarli ma’lumotlarni ko’plab keltirish mumkin. Bizning nazarimizda, frazeologik iboralarning yaratilishidagi tarixiy asoslarning mavjudligini ilmiy tarzda ishlab chiqish, ma’nolarini sharhlash va qo’llanish doirasini ko’rsatish, tilni amaliy jihatdan o’qitish jarayonida yoki badiiy asarlar tilini o’qib tushinishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Radford E. Unusual words and how they came about. Moscow-Leningrad. Prosvescheniye. 1964.
2. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. М.:1967.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: ВШ, 1986. – 336 с.
4. Hornby A.S. Oxford advanced learner’s dictionary of current English. – London: “Oxford University Press”, 2000 – 1428 p.
5. Allsopp, Richard. Dictionary of Cribbean English usage. – Oxford: “Oxford”, 1996 – 776 p.
6. Rahmatullayev Sh. O’zbek tilining frazeologik lug’ati. Toshkent. Qomus tahririyati, 1992 – 380 b.
7. O’zbek xalq maqollari. Toshkent. G’afur G’ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1989 – 510 b.

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
L.T.Abdullayeva. Spenglish – “An American phenomenon of being from two cultures”	4
Н.Ш.Амриддинова, А.Ф.Аюпов. К вопросу об экспрессивности фразеологических единиц английского и русского языков, отражающих психическую деятельность человека	6
А.Ф.Аюпов, Н.Ш.Амриддинова. К вопросу о функции фразеологических единиц	Ошибка! Закладка не определена.
Sh.U.Bakhranov. Some Practical Techniques for Language Teaching.....	10
С.Н. Бекниязова. Приглашение как культурное коммуникативное поведение англичан	11
С.Н.Бекниязова, Д.Холмуродова. Коммуникативные акты англичан – Поздравления и Пожелания	14
З.Х. Вафаева, М.С. Рахматова. Сленг современной молодежи.....	16
М.Ш. Исмадова. Роль и значение речевого этикета в английском языке делового общения	19
Н.Ш. Амриддинова, А.Ф. Аюпов, Ш.У. Бахранов. Метонимическое переосмысление в субстантивных фразеологических единицах английского языка.....	22
L.U. Muzafarova. Involving foreign experience in creating Uzbek National system of language skills assessment	27
В. Караев. The History of the English Language as a Cultural Subject.....	28
Р.А. Носирова. Инглиз ва ўзбек тилларида уй ҳайвонлари номлари билан қўлланиладиган фразеологик бирликлар.....	31
Г.Х. Обруева. Изучения семантического преобразования имени собственного в составе фразеологических единиц (методика анализа) ...	33
A. Raxmonova. Language comprehension in psycholinguistics	34
N.O.Sadieva. Intellectual development of English learners	36
Ш.Ж. Шомуродова, Ф. Шайзаков. Фразеологияни талқин қилишда лугавий таърифнинг аҳамияти	40
Sh. U.Bakhranov. Multiple intelligences in the structure of teaching English as foreign language	43
Ш.Ж. Шомуродова, Ф. Шайзаков. Инглиз тилида фразеологизмлар шаклланишининг қонуниятлари	45
V.Suleymanova. Classification of borrowings according to the borrowed aspect.....	47
Ш.Ж.Шомуродова, И. Ўтаева. Синтактик деривация жараёнида фаол қўлланилувчи лингвистик усуллар	50
T.V.Tagayeva. The nature of speaking and oral interaction.....	52
С.Э. Тўйчиев, Ф. Муродова. Чет тили ўқитишда ўйинлардан фойдаланишнинг аҳамиятига доир	54
Г.Кадилова, М.Э.Турсунова. Определение понятия «модальные слова» и их отличие от наречий	57

грамматик ва функционал жиҳатдан ўзгаришларга юз тутиши асосида вужудга келади. Юқориди қайд этилган йўллар билан ҳосил бўлган ФБларни кўриб чиқамиз: with both feet [“қатъият билан”], a little (small) frog in a big pond [“кичкина одам”], go great guns [“гуллаб яшнамоқ”, “муваффақият қозонмоқ”], a white-collar job [“идорада ишламоқ”, яъни “тоза иш”].

ФБларнинг ҳосил бўлиши асос ва ҳосила ФБлар деган тусунчаларни ва уларнинг ўзаро алоқасини қамраб олади. Бу масаланинг мураккаблиги ва кўп қирраллиги боис, асос ФБлар структурасини алоҳида, ҳосила ФБлар структурасини алоҳида ўрганиш мақсадга мувофиқ бўлади”. Фразеологик деривациянинг назарий асосларини изоҳлашда генетик аспект муҳим аҳамият касб этади. Шунга кўра, бунда тарихий асосларнинг жалб этилиши одатий ҳол ҳисобланади. Оддий қилиб айтганда, “А беради Бни” формуласининг ўзи ҳам тилда қандайдир А нинг мавжудлигини ёки мавжуд бўлганлигини кўрсатиб, Б нинг унга нисбатан иккиламчи саналишини, ёки аксинча, Б га нисбатан А нинг бирламчи эканлигини исботлайди. Бирламчи ёки иккиламчилиқни қайд этиш жараёнининг моҳиятини очиб беришга хизмат қилади. Бироқ фразеологик деривация таҳлили фақатгина диахрон аспект билан чекланиб қолмайди. Фразеологизмларнинг шаклланиши ҳодисаси ўз табиатига кўра, бу масалани икки планда ўрганишни талаб қилади:

1.этимологик хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда, диахроник планда (ўрганилаётган ҳодисанинг тарихий ривожланиш босқичларини таҳлил қилган ҳолда);

2.синхрон планда (тил ва унинг қўлланиши лингвистиканинг предмети саналади) [1,88].

Шу боисдан, фразеологик деривацияни ўрганишда тил ҳодисаларига нисбатан ўзаро боғлиқ бўлган ва бир бирини тақозо этувчи мазкур икки ёндошув муҳим аҳамият касб этади.

Фразеологик шаклланиш, у қай тарзда кечишидан қатъий назар, тилни ёрқин, жўшқин, маънодор ФБлар билан бойитади. Айрим неологизмларнинг жамият томонидан қабул қилиниши, айримларининг эса аксинча, инкор қилиниши бир қанча факторларга боғлиқ бўлган ҳодисадир. Энг аввало, бу ҳосиланинг олдига қўйилган номинатив функцияга мос келиш ёки келмаслигига боғлиқдир.Фразеологик деривация натижасида ҳосил бўлган янги ФБнинг шаклланиш жараёнида кўзга ташланадиган ўзгаришлардан бири, бу унинг таркибидаги денотатнинг семантик функцияси бошқа бир денотатга ўтишидир. Бу жараёни Collins-2006; The Concise Oxford Dictionary of Current English-2008; H. W. Fowler-2008; A. S. Hornby-1999 ва яна бир қатор етакчи изоҳли луғатларда яққол кузатишимиз мумкин. Бунда асос бирлик ҳосила ФБ билан формал ва семантик инвариантлик алоқасини сақлаб қолади: kiss of death – kiss of life, all the fat is in the fire (арх.) – the fat is in the fire .

Фразеологиянинг деривацион ривожланиши замирида фразеологик бирликларнинг (ФБ) ҳосил булишига олиб келувчи мураккаб семантик жараёнлар ётади. Бунда деривацион жараёнларнинг мунтазамлиги одатда куйидаги кетма-кетликда амалга оширилади – ФБ деривацион база сифатида

фразеологик сузлардан, бошқа фразеологик бирликларнинг ҳам юзага келишига асос бўлиб хизмат қилади. Бу куйидаги қуринишда амалга оширилади: “ФБ-суз” ва “ФБ-ФБ”. Ҳосил бўлган дериватлар (ҳосилалар) уз навбатида кейинги деривацион муносабатларнинг ривожланишида иштирок этишлари мумкин ва бунинг ҳам натижасида янги сузлар ёки ФБ лар юзага келади. Дастлабки ФБ ларнинг турли хил трансформациялари натижасида ҳам ФБ деривацияси амалга оширилиши мумкин.

ФБларнинг ҳосил булишига олиб келувчи мураккаб семантик жараёнларда куйидаги босқичларни курсатиб утиш мумкин:

1) ФБ таркибидаги сузларнинг дастлабки маъноларини йукотиши ёки кучсизланиши;

2) ФБ барча таркибий қисмларининг маъноларини узида мужассам этган янги (фразеологик) маънонинг мустақамланиши (турғунлашуви);

3) турғун суз бирикмасининг фразеологик маъноси унинг алоҳида таркибий қисмларига узгача куч билан таъсир утказиши.

Тилнинг лексик системаси учун бу умуман янги маъно ҳисобланади. ФБлар турли хил ўзгаришларга мойил бўлиб, бу каби ўзгаришлар ФБ структурасидаги таркибий қисмларнинг амалга оширилиши мумкин бўлган ўзаро алмашинуви ҳисобига юзага келади, аммо унинг қолган қисмлари ўзларининг доимий хусусиятларини сақлаб қоладилар. Бунда ФБ таркибий қисмларининг трансформацияси кўп ҳолатларда унга мос келувчи турғун бирикмаларнинг моҳиятига таъсир ўтказмайди.

Адабиётлар рўйхати

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии.–Л.:ЛГУ,1963-208с.
2. Анипкина Л.Н. Оценочные высказывания в прагматическом аспекте // Филологические науки. – М., 2000. - №2. – С.58-65.
3. Арнольд И.В. Семантическая структура слова в современном английском языке и методика её исследования. – Л.: ЛГУ, 1966.-186с.
4. Исмаилов А.Р. Прагматика фразеологии и её текстовая актуализация (на материале окказиональных преобразований фразеологических единиц английского языка). Автореф. дисс.... канд. филол. наук.- Ташкент, 2006.-28с.
5. Йулдошев Б.Ўзбек фразеологияси ва фразеографиясининг шаклланиши ҳамда тараққиёти. –Самарқанд: СамДУ, 2007. -108б.

V.Sh.Suleymanova

CLASSIFICATION OF BORROWINGS ACCORDING TO THE BORROWED ASPECT

Throughout its long history English had contact with many different languages such as Old Norse, French, and Latin, but also with the colonial languages. The reasons for a language such as English to borrow words from other languages are manifold. Language is not only the most significant tool for human communication, but also the carrier of human civilization and reflection of social

reality. Therefore, with the development of human society and the expansion of political, economic and cultural exchanges among different nations, language borrowing has become a very common phenomenon in language development. Languages, like cultures, are rarely sufficient unto themselves. The necessities of intercourse bring the speakers of one language into direct or indirect contact with those of neighboring or culturally dominant languages [4;79]. At present there are about 6000 different languages on our planet, and every one of them has a vocabulary containing many thousands of words. Whenever and wherever there are contacts of any sort between the speakers of different languages, speakers will make use of words from other languages to refer to things, processes, and the ways of behavior, organization, or thinking for which words or phrases were not available or convenient in their own language hitherto [3;19]. Everybody is in a position to learn some of the words used by their neighbors, and very frequently people take a liking to some of their neighbors' words and take those words over into their own language [4;57]. These words are termed borrowings, or loanwords. Loanwords may cover every aspect of human life, including politics, economy, military, culture, art, science, religion and so on.

Large scale of language borrowing took place between languages both historically and currently. There were many examples of this in world history. In Western Europe, English borrowed an immense amount of French words after the Norman Conquest and many Greek and Latin words due to their cultural prestige. Actually, the history of English can be called a history of language borrowing. Statistics show that English has already borrowed up to 500 thousand words from other languages. Nowadays, English language has become the biggest donor language in the world. With the rapid development of social economy, borrowing is increasing unprecedentedly between different languages.

Language borrowing not only enriches the vocabulary stock of the borrowing language and makes up for its lexical gap, but also helps people of different nations to better understand each other, especially about their cultures. Meanwhile, borrowing activity is a rather complicated process. Scholars have persistently contributed to the study of language borrowing. Bloomfield [1;134] spent three chapters demonstrating language borrowing in his great work, "Language".

Bloomfield [1;27] distinguished between dialect borrowing, where the borrowed features come from within the same speech-area (as *father*, *rather* with [a] in an [e]-dialect), and cultural borrowing, where the borrowed features come from a different language. According to him, every speech-community learns from its neighbors. Objects, both natural and manufactured, pass from one community to the other and so do patterns of action, such as technical procedures, warlike practices, religious rites, or fashion of individual conduct. Cultural loans show us what one nation has taught another. Within the sphere of cultural borrowing, Bloomfield [1;157] again distinguished between ordinary cultural borrowing and intimate borrowing which occurs when two languages are spoken in what is topographically and politically a single community. This situation arises for the most part by conquest, less often in the way of peaceful migration. Intimate

not just a matter of memorising a simple set of names for the things around us; it is also an educational experience. Since our language is closely linked with our personality and culture, why not use the process of acquiring a new language to gain further insights into our personality and culture? This does not mean that students of a foreign language should submit to psychological exercises or probing interviews, but simply that, for example, learning to talk about their likes and dislikes and bring about a greater awareness of their values and aims in life. Many of the activities are concerned with the learners themselves. For learners who are studying English in a non-English-speaking setting it is very important to experience real communicative situation in which they learn to express their own views and attitudes, and in which they are taken seriously as people.

Brown and Yule (1983) begin their discussion on the nature of spoken language by distinguishing between spoken and written language. They point out that for most of its history, language teaching has been concerned with the teaching of written language. This language is characterised by well-formed sentences which are integrated into highly structured paragraphs. Spoken language, on the other hand, consists of short, often fragmentary utterances, in a range of pronunciations. There is often a great deal of repetition and overlap between one speaker and another, and speakers frequently use non-specific references (they tend to say 'thing', 'it' and 'this' rather than 'the left-handed monkey wrench', or 'the highly perfumed French poodle on the sofa'). Brown and Yule point out that the loosely organised syntax, the use of non-specific words and phrases and the use of fillers such as 'well', 'oh' and 'uhuh' make spoken language feel less conceptually dense than other types of language such as expository prose. They suggest that, in contrast with the teaching of written language, teachers concerned with teaching the spoken language must confront the following types of questions:

What is the appropriate form of spoken language to teach?

—From the point of view of pronunciation, what is a reasonable model?

—How important is pronunciation?

—Is it any more important than teaching appropriate handwriting in the foreign language?

—If so, why?

—From the point of view of the structures taught, is it all right to teach the spoken language as if it were exactly like the written language, but with a few 'spoken expressions' thrown in?

—Is it appropriate to teach the same structures to all foreign language students, no matter what their age is or their intentions in learning the spoken language?

—Are those structures which are described in standard grammars the structures which our students should be expected to produce when they speak English?

—How is it possible to give students any sort of meaningful practice in producing spoken English?

Brown and Yule also draw a useful distinction between two basic language functions. These are the transactional function, which is primarily concerned with

the transfer of information, and the interactional function, in which the primary purpose of speech is the maintenance of social relationships.

Another basic distinction we can make when considering the development of speaking skills is between monologue and dialogue. The ability to give an uninterrupted oral presentation is quite distinct from interacting with one or more other speakers for transactional and interactional purposes. While all native speakers can and do use language interactionally, not all native speakers have the ability to extemporise on a given subject to a group of listeners. This is a skill which generally has to be learned and practised. Brown and Yule suggest that most language teaching is concerned with developing skills in short, interactional exchanges in which the learner is only required to make one or two utterances at a time. They go on to state that: ... the teacher should realise that simply training the student to produce short turns will not automatically yield a student who can perform satisfactorily in long turns. It is currently fashionable in language teaching to pay particular attention to the forms and functions of short turns. ... It must surely be clear that students who are only capable of producing short turns are

References

1. Burt, M.K, and H. C. Dulay (eds.) (1975). *New Directions in Second Language Learning, Teaching and Bilingual Education*. Washington: TESOL.
2. Thomas, I. (1978). *Communication Activities for Language Learning*. Wellington: Victoria University, English Language Institute (MS).
3. Wright, A. D. Betteridge and M. Buckby (1979). *Games for Language Learning*. Cambridge University Press (2nd ed. 1984).
4. Zelson, N.J. (1974). "Skill using activities in the foreign language classroom." Vol. 4 No. 3, pp. 33 – 35.

С.Э. Тўйчиев, Ф. Муродова

ЧЕТ ТИЛИ ЎҚИТИШДА ЎЙИНЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИГА ДОИР

Ҳар бир жамиятнинг келажаги унинг ажралмас қисми ва ҳаётини зарурати бўлган таълим ва тизимнинг қай даражада ривожланганлиги билан белгиланади. Бугунги кунда мустақил тараққиёти йўлидан бораётган мамлакатимизнинг узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилиш ва такомиллаштириш, янги сифат босқичига кўтариш, унга илғор педагогик ва ахборот технологияларини жорий қилиш ҳамда таълим самарадорлигини ошириш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. "Таълим тўғрисида" ги Қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг қабул қилиниши билан узлуксиз таълим тизими орқали замонавий кадрлар тайёрлашнинг асоси яратилди.

Узлуксиз таълим чуқур, ҳар тарафлама асосли таълим-тарбия бериш, мутахассис кадрлар тайёрлашнинг турли шакл, усул, восита, услуб ва йўналишларнинг мукамал уйғунлигидан иборатдир. Узлуксиз таълим сифатини турли компонентлар ўртасидаги ўзаро алоқадорлик, муайян усуллар ва услубларнинг таълим жараёнига оқилона тадбиқ этилишини таъминлайди.

Шу билан бирга, чет тилларни ўрганишни ташкил қилишнинг амалдаги тизимини таҳлил этиш шуни кўрсатмоқдаки, таълим стандартлари, ўқув дастурлари ва дарсликлар замон талабларига, хусусан, илғор ахборот ва медиа-технологиялардан фойдаланиш борасидаги талабга тўлиқ жавоб бермаяпти. Таълим асосан анъанавий услубларда олиб борилмоқда. Таълим тизимининг барча босқичларида чет тилларни узлуксиз ўрганишни ташкил қилиш, шунингдек, ўқитувчилар малакасини ошириш ҳамда замонавий ўқув-услубий материаллар билан таъминлаш янада такомиллаштирилишини тақозо этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" қарорига биноан Замонавий педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда ўқитишнинг илғор услубларини жорий этиш йўли билан, ўсиб келаётган ёш авлодни чет тилларга ўқитиш, шу тилларда эркин сўзлаша оладиган мутахассисларни тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ҳамда бунинг негизида, уларнинг жаҳон цивилизацияси ютуқлари ҳамда дунё ахборот ресурсларидан кенг қўламда фойдаланишлари, халқаро ҳамкорлик ва мулоқотни ривожлантиришлари учун шарт-шароит ва имкониятлар яратиш мақсадида, 2013-2014 ўқув йилидан бошлаб республиканинг барча ҳудудида чет тилларни, асосан, инглиз тилини ўрганиш умумтаълим мактабларининг биринчи синфларидан ўйин тарзидаги дарслар ва оғзаки нутқ дарслари шаклида, иккинчи синфдан бошлаб эса, алифбо, ўқиш ва грамматикани ўзлаштиришдан босқичма-босқич бошланади.

Таълимнинг бугунги вазифаси ўқувчиларни кун сайин ошиб бораётган ахборот-таълим муҳити шароитида мустақил равишда фаолият кўрсата олишга, ахборот оқимидан оқилона фойдаланишга ўргатишдан иборатдир. Бунинг учун уларга узлуксиз равишда мустақил ишлаш имконияти ва шароитини яратиш зарур.

Чет тили дарсларини ташкил этиш, уни самарали усуллар билан олиб бориш ўқитувчидан катта меҳнат талаб қилади. Модомики, шундай экан, ўқув самарадорлигини ошириш учун дарс ўтишнинг янги-янги усуллари, ақлий ҳужум, кичик гуруҳларда ишлаш, давра суҳбати, ишбоп ўйинлар, ролли ўйин, баҳс мунозара каби усуллар таълим самарадорлигини, талабаларнинг мустақил фикрлаш қобилиятини оширишда муҳим аҳамиятга эгадир.

Биз мисол тариқасида бир нечта ўйинларни оламиз:

1. Тез айтиш ўйини:

Peter Piper picked a peck of picked peppers.

She sells seashells by the seashore.

Many an anemone sees an enemy anemone.

Freshly-fried flying fish.

A skunk sat on a stump and thunk the stump stunk.

Which wristwatches are Swiss wristwatches.

Red lorry, yellow lorry.